

Rada Evropy a reforma evropského vězeňství

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950, CETS 005)

Účel

Obvykle nazývaná Evropská úmluva o lidských právech (ECHR), stanoví řadu základních práv a svobod.

▪ právo na život ▪ zákaz mučení ▪ zákaz otrokářství a nucené práce ▪ právo na svobodu a bezpečí ▪ právo na spravedlivý soudní proces ▪ právo nebýt nezákonně trestán ▪ právo na respektování soukromí a rodiny ▪ svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání ▪ svobodu vyjadřování ▪ svobodné shromažďování a sdružování ▪ svobodný sňatek ▪ právo na účinnou nápravu ▪ zákaz diskriminace

Další práva zaručují dodatkové protokoly k Evropské úmluvě o lidských právech (CETS 009, 046, 114, 117, 177, 187, 194 a 204).

Metodologie

Evropský soud pro lidská práva, ustanovený v roce 1959 ve Strasbourgu, dbá, aby signatářské státy dodržovaly své závazky. Stížnosti proti státům mohou vznášet jednotlivci, skupiny jednotlivců nebo jiné státy.

Na vynášení rozsudků soudu dohlíží Výbor ministrů. Generální tajemník Rady Evropy může jakýkoli stát požádat o vysvětlení, jakým způsobem jeho vnitrostátní právní předpisy zajišťují provádění Úmluvy.

Přínos

Úmluva předefinovala vztahy mezi vládami a těmi, kterým vládnou. Každý, kdo se domnívá, že některý členský stát porušil jeho základní lidská práva může podat stížnost u Evropského soudu pro lidská práva, jehož nálezy jsou pro dotýčný stát závazné a vedou vlády k reformování vnitrostátních právních předpisů a praktik.

Odstranění trestu smrti

Účel

Téměř všechny členské státy Rady Evropy podepsaly dva protokoly k Evropské úmluvě o lidských právech:

- Protokol 6 (1983, CETS), odstraňující trest smrti v době míru, nevylučuje jej však v případech činů spáchaných v době války nebo hrozící války;
- Protokol 13 (2002, CETS), odstraňující trest smrti za všech okolností, tedy i v případě činů spáchaných v době války.

Metodologie

Od roku 1989 je odstranění trestu smrti podmínkou pro připojení k Radě Evropy.

Oznámení se předávají na úrovni vlád, k veřejnosti se dostávají prostřednictvím vyslance dobré vůle a kampaní podporujících vědomí.

Přínos

Na území členských států Rady Evropy nebyla vykonána žádná poprava od roku 1997. Evropa je více než 10 let *de facto* územím bez trestu smrti.

Důsledkem kampaní Rady Evropy je 10. říjen – Evropský den proti trestu smrti.

Evropský výbor pro odstranění mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání

Účel

Evropský výbor pro odstranění mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestání (1987, CETS 126), zkráceně zvaný CPT, navštěvuje místa, kde jsou zadržovány osoby a kontroluje, jak se těmito osobami zachází.

Metodologie

CPT je nesoudní preventivní orgán jehož cílem je chránit osoby zbavené svobody prostřednictvím:

- neohlášených návštěv policejních stanic, věznic, zařízení pro zadržování přistěhovalců, psychiatrických klinik a dalších míst, kde se nacházejí osoby zbavené svobody;
- práva na soukromý rozhovor s osobami zbavenými svobody;
- zveřejnění zprávy obsahující doporučení zaměřená na zlepšení situace v navštívené zemi;
- dialogu s orgány navštíveného státu vycházejícího ze zjištění obsažených ve zprávě.

CPT je složen z nezávislých a nestranných expertů různého odborného zaměření (právníci, lékaři a specialisté na vězeňské a policejní záležitosti) a doplňuje další mechanismy ochrany lidských práv jako Komisař pro lidská práva Rady Evropy a Evropský soud pro lidská práva.

Přínos

- více než 250 návštěv a 200 zpráv o zacházení se zadržovanými osobami a podmínkách zadržování v evropských zemích;
- vypracování řady norem v oblasti zacházení se zadržovanými osobami;
- zjevný dopad doporučení, včetně renovace věznic, zlepšené zdravotní péče o zadržované osoby a lepší právní zajištění zadržovaných osob.

Evropská vězeňská pravidla

Účel

Evropská vězeňská pravidla (EVP) jsou souborem doporučení vydaných Výborem ministrů vládám. Stanoví minimální standardy týkající se vězeňského personálu, odsouzených a obviněných.

Pravidla pokrývají všechny aspekty života ve věznici, včetně:

- kontaktů s vnějším světem
- hygieny a výživy
- zdravotní péče, vzdělávání a rekreace
- vězeňského režimu
- přemísťování vězňů mezi zařízeními
- vazby neodsouzených osob
- výběru a výcviku vězeňského personálu a vedoucích pracovníků.

Pravidla byla přijata v roce 1973 a revidována v letech 1987 a 2006.

Metodologie

Stávající EVP vycházejí z případového práva Evropského soudu pro lidská práva. Ustanovují základnu pro práci CPT, jehož činnost naopak pomáhá jejich revidování a modernizaci. Neohlášené návštěvy a inspekce CPT zajišťují, že mezinárodně uznávané standardy jsou řádně respektovány. Pravidla požadují, aby členské státy zřizovaly na národní úrovni kontrolní orgány a nezávislé monitorovací systémy.

Pravidla jsou výsledkem společné práce členských států v oblasti stanovení norem, monitorování, spolupráce a vzájemné pomoci. Mají pozitivní vliv na vládní strategii, vnitrostátní právní předpisy, oblast zacházení s vězni a vedení věznic.

Přínos

- Pravidla stanoví vyčerpávající soubor řídicích principů platných pro všechny věznice a zajišťují, že osoby zbavené svobody jsou aplikovány přijatelné minimální standardy;
- Pravidelné revidování EVP vedlo k posílení lidských práv v oblasti zacházení s odsouzenými a obviněnými;
- Pravidla zavedla průhlednost a otevřenost do tradičně uzavřené oblasti vězeňského prostředí a umožňují srovnání v rámci 47 členských států Rady Evropy.

Výkon sankcí a vydávání

Evropská úmluva o vydávání (1957, CETS 24)

Upravuje vydávání osob mezi členskými státy Rady Evropy, které jsou souzeny nebo byly odsouzeny.

Další smlouvy:

- Dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vydávání (1975, CETS 86)
- Druhý dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vydávání (1978, CETS 98)

Evropská úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými nebo podmíněně propuštěnými pachateli (1964, CETS 51)

Umožňuje pachatelům zmíněných pachatelů opustit zemi, ve které byli odsouzeni a přesídlit do země, pod pravomoci jejichž úřadů spadají. Pokud je výkon rozsudku podmíněně odložen, stanoví úmluva podmínky jeho výkonu v jiné zemi.

Evropská úmluva o mezinárodní platnosti trestních rozsudků (1970, CETS 70)

Úmluva umožňuje výkon sankce v jiné zemi než v té, ve které ji soud uložil (za předpokladu, že čin, za který byla sankce uložena, je trestný v obou zemích a rozsudek je pravomocný).

Úmluva o předávání odsouzených osob (1983, CETS 112)

Cílem úmluvy je zjednodušení sociální rehabilitace a poskytnout odsouzeným cizím státním příslušníkům možnost vykonat uložený trest ve své mateřské zemi a stanoví postup výkonu trestu po návratu do mateřské země.

Další smlouva: Dodatkový protokol k Úmluvě o předávání odsouzených osob (1997, CETS 167).

Přínos

Tyto smlouvy berou v úvahu lidský rozměr a zlepšují zacházení s pachateli, zejména tím, že pomáhají osobám odsouzeným v zahraničí udržet nebo navázat vztahy s mateřskou zemí.

Komisař pro lidská práva

Účel

Komisař Rady Evropy pro lidská práva, nezávislá instituce v rámci organizace, posiluje povědomí a úctu k lidským právům ve 47 členských státech. Komisař:

- usiluje o podporování účinného dodržování lidských práv a pomáhá členským státům při zavádění standardů lidských práv;
- identifikuje možné nedostatky v zákonech a v oblastech jejich provádění a spolupracuje s ombudsmanem a dalšími strukturami v oblasti lidských práv;
- v členských státech radí a informuje v oblasti lidských práv.

Metodologie

- Je v kontaktu s nejvyššími zástupci vlády, parlamentem, soudnictvím, institucemi na ochranu lidských práv a veřejností;
- Vypracovává zprávy a analýzy o praktikách v oblasti lidských práv v členských zemích a doporučuje možná vylepšení;
- V určitých situacích vydává komisař doporučení týkající se konkrétního případu v oblasti lidských práv;
- Posiluje chápání veřejnosti týkající se standardů Rady Evropy v oblasti lidských práv prostřednictvím aktivit cílených na různá témata a tak usiluje o dialog mezi vládami a veřejností a vzdělávacími institucemi;

- Intenzívně spolupracuje s ombudsmanem, institucemi na ochranu lidských práv a dalšími strukturami zabývajícími se ochranou lidských práv.

Přínos

Asistence v oblasti zajišťování a zlepšování ochrany lidských práv v Evropě.

Evropský výbor pro trestní problematiku (CDPC)

Účel

- Implementace a harmonizace národních strategií;
- Vytváření obecných strategií pro členské státy v oblasti trestního práva, trestních řízení, prevence kriminality a zacházení s pachateli;
- Podpora kriminologického výzkumu a studií v oblasti trestní politiky v členských státech s cílem identifikovat oblasti budoucích aktivit;
- Mezinárodní spolupráce v oblasti penologie zaměřená na implementaci Evropských vězeňských pravidel a Evropských pravidel o provádění alternativních sankcí a opatření* ;
- Hodnocení provádění a funkčnosti úmluv a dohod Rady Evropy v trestní oblasti. Zlepšování jejich praktického uplatnění tam, kde je to nezbytné;
- Příprava Konference evropských ministrů spravedlnosti (s Evropským výborem pro právní spolupráci – CDCJ).

Metodologie

Každoroční zasedání národních delegací všech členských států Rady Evropy, zástupců PACE a Kongresu. Účastní se rovněž zástupci OSN a EU, pozorovatelských států Radu Evropy a pozorovatelé mezivládních a nevládních organizací.

Přínos

CDPC navrhl Výboru ministrů ke schválení více než dvacet závazných listin a přibližně 100 doporučení týkajících se různých aspektů trestního práva.

CDPC se stal významným orgánem v oblasti podpory kriminologického výzkumu a rozvoje trestní politiky v Evropě.

Konference ředitelů vězeňských správ (CDAP)

Účel

Tyto konference umožňují praktickou diskusi o doporučeních Výboru ministrů, Evropských vězeňských pravidlech (EVP), poznatcích nových výzkumů a různých návrzích a prioritách – například ženy ve věznicích, zdravotní péče, vzdělávání, mladiství nebo cizinci – a o dalších důležitých oblastech.

---

* Evropská pravidla o provádění alternativních sankcí a opatřeních se týkají alternativ k věznění, probaci a postpéče o propuštěné vězně. Viz Doporučení Výboru ministrů R (92)16 z 19. října 1992.

Konference, které se od roku 1972 konají každé dva roky, umožňují zástupcům vězeňství zvažovat nejlepší praktiky a možné problémy při implementaci standardů Rady Evropy.

Metodologie

Pravidelná povaha těchto setkání umožňuje zástupcům vězeňství rozvíjet síť kontaktů, poskytuje jim přímý přístup k informacím a porovnání trendů v oblasti vězeňství a trestní politiky.

Od roku 2000 se pořádají samostatné konference ředitelů probačních služeb, v jejichž rámci se diskutují problémy jako úloha probace a zkvalitňování ne vazebních opatření jako alternativy k výkonu trestu ve věznici.

Přínos

- Konference jsou největším setkáním zástupců vězeňství v Evropě;
- Umožňují rozvíjení nejlepších praktik ve vězeňství;
- Zjednodušují převádění teoretických standardů do praktických norem;
- V neposlední řadě umožňují ředitelům, aby jejich hlas zazněl na mezinárodní úrovni.

Rada pro penologickou spolupráci (PC-CP)

Účel

PC-CP je poradním orgánem Evropského výboru pro trestní problematiku (CDPC), který nabízí expertízy a informace v oblasti trestní politiky.

Metodologie

Rada se skládá z ředitelů věznic, pracovníků výzkumu, akademiků a probačních ředitelů, kteří jsou voleni na období pěti let. Pořádá tři až pět setkání ročně, na kterých se diskutuje o přípravách na konference ředitelů vězeňských správ, ročních vězeňských statistik (SPACE) a aktualizaci a revizi Evropských vězeňských pravidel (EVP) a pracuje se na návrzích znění textů určených ke schválení Výborem ministrů.

Rada pro penologickou spolupráci:

- sleduje vývoj evropských vězeňských systémů a služeb v oblasti provádění alternativních sankcí a opatření;
- zkoumá funkčnost a provádění EVP a Evropských pravidel o provádění alternativních sankcí a opatření a činí návrhy na zkvalitnění jejich praktického uplatňování;
- pravidelně přezkoumává EVP a v případě nutnosti navrhuje jejich aktualizaci;
- v rámci svých kompetencí navrhuje ad hoc znění nových právních listin a vydává zprávy o penologických záležitostech;
- na žádost CDPC a členských států formuluje stanoviska týkající se penologických záležitostí;
- připravuje konference ředitelů vězeňských správ (CDAP) a jmenuje hlavního zpravodaje.

Přínos

Podpora vězeňských systémů v členských státech Rady Evropy.

Asistovala při vytváření EVP a SPACE – klíčových nástrojů chápání a zlepšování trestní politiky.

Právní spolupráce v trestních věcech

Evropská úmluva o vzájemné spolupráci v trestních věcech (1959, CETS 30)

Účastníci se státy souhlasí poskytovat si nejširší možnou asistenci v oblasti shromažďování důkazního materiálu a vyslychání svědků, znaleckých posudků a obžalovaných. Úmluva stanoví pravidla této vzájemné pomoci.

Další smlouvy:

- Dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vzájemné spolupráci v trestních věcech (1978, CETS 099)
- Druhý dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vzájemné spolupráci v trestních věcech (2001, CETS 182)

Evropská úmluva o přenesení trestního řízení (1972, CETS 73)

Podle této úmluvy může stát (strana úmluvy) požádat jiný stát, aby zahájil trestní řízení proti podezřelé osobě na svém území.

Přínos

Tyto úmluvy posilují a zjednodušují trestní řízení na mezinárodní úrovni.

Roční trestní statistika Rady Evropy (SPACE)

Účel

Umožňuje srovnávací analýzy v oblasti věznic a vězňů (SPACE I) a alternativ k opatřením vazební povahy (SPACE II) v členských státech Rady Evropy prostřednictvím poskytnutí uceleného pohledu na situaci v každé zemi.

Metodologie

Údaje poskytují národní orgány pod vedením Rady pro penologickou spolupráci a jsou ověřovány konzultanty.

Statistiky se pořizují na základě dotazníku a zahrnují informace o vězeňské populaci, počtu nástupů, délkách trestů a incidentech (útěky, vyhýbání se trestu, úmrtích a sebevraždách), a údaje o alternativách k věznění spolu s údaji o počtu dotčených pachatelů.

Závěrečná zpráva je přístupná veřejnosti.

Přínos

Poskytování přesných a porovnatelných údajů představuje rozsáhlý a komplexní zdroj informací o trestních záležitostech v evropských zemích.

Díky své věrohodnosti přispívají statistiky SPACE děle než 20 let k rozvoji trestní strategie na národní i mezinárodní úrovni.

Školení a podpora soudních a právních odborníků

Účel

Rada Evropy spolupracuje se soudy, ministry spravedlnosti, veřejnými vyšetřovacími službami, znalci, právními poradci a uživateli justičního systému s cílem zkvalitnit justici v členských zemích.

Konkrétně Rada Evropy školí a podporuje:

▪ soudce ▪ právníky ▪ prokurátory a státní zástupce ▪ soudní úředníky ▪ orgány činné v trestním řízení ▪ notáře

Metodologie a přínos

- Konzultační rada evropských soudců (CCJE) poskytuje poradenství v záležitostech týkajících se nezávislosti, nestrannosti a kompetencí soudců;
- Evropský program pro vzdělávání právních odborníků v oblasti lidských práv poskytuje materiály určené k použití v rámci školení soudců, prokurátorů a státních zástupců a umožňuje jim tak lépe chápat Evropskou úmluvu o lidských právech (ECHR) jak ji vykládá případové právo Evropského soudu pro lidská práva;
- Konzultační rada evropských prokurátorů (CCPE) pracuje na zlepšení praktik prokurátorů a státních zástupců;
- Rada Evropy organizuje kolokvia o evropském právu s cílem harmonizovat pravidla vztahující se na právníky, kteří hrají klíčovou úlohu při zajištění práva na spravedlivý proces;
- Rada Evropy pomáhá členským státům při rozvoji a posilování jejich systémů výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech se zaměřením na zlepšení výkonných a vymáhacích postupů;
- Rada Evropy podporuje rovněž úlohu notářů jako garantů právních jistot v demokratické společnosti.

www.coe.int/lisbon-network

www.coe.int/ccje

www.coe.int/ccpe

www.coe.int/help